

Liburuak

Uda betean gozatzekoak

Oporren usainean gosetzen den horietakoa bazara, irakurtzeko izan ez duzun denbora orain hartuko baduzu, hona hemen ARGIAko erredakzioko kideek luzatutako gomendio sorta. Irensteko modukoak iruditu zaizkigu denak. Gura bazenu.

Egungo krisiaren azalpena

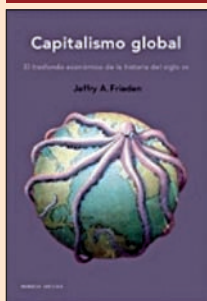
EGILEAREN ikuspegi keynesiarra galbahe, XX. mendeko ekonomiaren historia kontatzen da liburuan. Kontaketa modu-gatik, oso interesgarria da ekonomia gustuko izan baina ekonomiaren historian sakondu ez duenarentzat. Lau bloke nagusitan banatzen du historia hau: 1914ra arteko lehen globalizazioa, bi mundu gerren arteko garai berezia, Bigarren Mundu Gerraren ondorengo ongizate estatuaren hamarkadak eta egungo globalizazio edo mundializazio prozesua.

Lerroetan aurrera egin ahala, irakurleak laster harrapatzen du zein garrantzi handia duten ekonomiaren alorreko gertae-rek historiaren bilakaeran, eta, zalantzarik gabe, oso lagungarria da egun bizi dugun ekonomi krisia ulertzeko. Krisi garai bakoitzak bere ezaugarriak eta tes-tuingurua badu ere, nekez esan ahal izan-go du inork herrialde aberatsetan gerta-tzen ari den finantza krisia berria denik.

Liburuak era samurrean ulertarazten du XX. mendean mundu mailan eman-dako hazkunde ekonomiko itzela. Auto-rea globalizazio zale amorratua da, baina ikuspegi kritikoz aztertzen du bere bila-kaera eta globalizazioa kontrolatu behar-ko litzatekeela uste du. Gabezia garran-tzitsu batzuk ere baditu liburuak: adibidez, oso lerro gutxi eskaintzen dio ikuspegi militarrek globalizazio horretan izan duen garrantziari, eta ekonomi haz-kundearen tamainak planetaren jasanga-rritasunean dituen ondorio tamalgarriak aipatu ere ez ditu egiten.

Xabier Letona

SAIAKERA

Capitalismo Global.
El transfondo económico de la historia del siglo XX.
Jeffrey A. Frieden.
Memoria Crítica,
2006.
726 orrialde.

LEKUKOTASUNA

Bakarmortuko kronikak
Mikel Antza / Ataramiñe.

Nahi gabe idatzia

BAKARMORTUKO KRONIKAK Mikel Antza presoaren liburua da. 2004ko urritik 2005eko ekainaren bitartean idatzia. *Idatzi nahi ez nituenak* da liburuaren azpiztitulua. Idazle izan gabe, nekez idatziko luke preso dagoen inork tamainako lekukotasunik. Antzak isolamendu erabatekoa jasan zuen, tortura psikologikoa, bakartasuna, baita hainbat gose greben ondoriozko suntsipe-na ere. Idazleak bizitakoa narratzea erabaki du, baita imajinazioak eskaintzen dion zoria bertsotan paratzea ere. Ezintasunen eta mendekotasunen espazioan, emaztea eta semea bihotzean, herria gogoan, kantu ezagunak buruz ikasteak lagundu dio bizi-tzen presoari. Espetxeetako hiztegiaren berri ekarri du. *Bakarmortua* Antzaren hitza da. Kartzela, labirintoaren labirintoa izaki, berau deskribatzen duen hitza da *Bakarmortua*. Hiztegikoak dira ere *Behatzuloa*—Sonia Gonzalez idazleari hartutako maile-gua— edo bere esperientziako *Guantamou-lins*; Guantanamo gogoan. *Herrimina* eta *maitemina* hitz arruntak dira preso dagoena-ren hiztegiaren.

Mikel Asurmendi

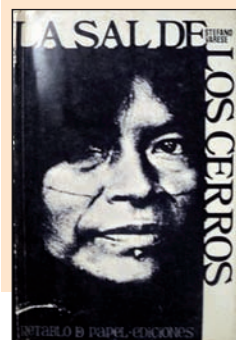

Janariaren eskandalua

SALAKETA ETA SOLUZIOAK. Bietatik du Tristram Stuart Londresko aktibistaren liburuak –gaztelaniazko bertsioa irakurri dut nik, *Despilfarro. El escándalo global de la comida*–. Zifrak beldurgarriak dira: kontsumitzen dugunaren ia erdia zaborretara doa Europan eta AEBetan; saltoki handi batek 500-600 tona jaki botatzen ditu urtero, harrapaturiko arrainen %40-60 itsasora hila bueltatzen dute arrantzale europarrek, eskola jangeletan zerbitzatutakoaren %30 inguruk zakarrontzian amaitzen du, EBko herritarrok egoera onean dauden jakien ia %20 baztertzen dugu etxean... Baina zenbakien mozkorralditik harago, elikagai katearen panorama argigarria eskaintzen du lanak, hornitzaileek, supermerkatuek, nekazaritza uztek, arrantzak, kontsumitzaileek... atzean ezkutatzen dituzten jardura zentzugabe eta burugabeak, jana alferrik galtzea eragiten dutenak.

Onena, saihestu dezakegun errealitatea dela. Hartu beharko liratekeen neurriez eta geure esku dagoenaz mintzo da Stuart. Aholku burutsuak biltzen ditu, eta jakin badakigu ez dela erraza egoerari buelta ematea, baina guk geuk egin dezakeguna ez da gutxi. Stuartek berak supermerkatu inguruetakoa kontainerretatik arrantzatutakoaz elikatzen eman ditu urteak eta harrigarria da zein otordu aberatsak egin daitezkeen baztertu den janaria berreskuratuz. Bere esperientzia baliatuta, ekintza ugari erakusten dizkigu, teoriatik praktikara egiten du salto, eta batez ere horrek egiten du interesgarri eta sinetsgarri liburua.

Mikel García Idiakéz

SAIAKERA

La sal de los cerros.
Stefano Varese.
Casa de las Américas,
2011.

La sal de los cerros

KUBARA badoakizu lagun bat, ekar diezazula sinfalta. Bestela, saiatu Perun 2006an argitaratu edizioa esku-ratzen; besterik ezinean, ingelesezko *Salt of the mountain* daukazu Amazonen. Stefano Varese klasiko gure artean ia ezezaguna irakurritakoan, lehen edizioa argitaratu 1973 hartan gaztea zinen horrek madarikatuko duzu lehenago leitu ez izana. Gaur baldin bazara gazte, garaiz zaude historiagile eta antropologo ezkertiar konprometitu handi horren eskutik ezagutzeko bost mendez inbaditzaile europar zuriei –tarte fusilez bezala ebanjelioz armaturik hurbilitako euskaldunei– aurre eginez bizirautea lortu duen etnia txiki amazoniar baten historia eta izatea. Atzeritarrek *campa* deitzen dieten Ashaninka jendeen epopeia. 1966-1968an egindako ikerlanaren lehen bertsioari liburuaren bigarren zatian Varese erantsi dio geroztik Ashaninkez plazaratu artikuluen bilduma. Marcos komandantea edo Evo Morales nola ulertu Varese gabe?

Pello Zubiria Kamino

Stefano Varese.

Demokraziaren alde

ZABALTZEN ARI DEN USTEAK dio, herritar arruntok ahal genuenaren gainetik bizi izan garela eta horregatik datozela orain estutasunak poltsiko eta aurrekontuetara. Modu aski bitxia da bizi dugun hondoratze ekonomikoa esplikatze, urtetan aberats eta famatuen bizimodua eduki dugula pentsarazten baitu eta gainera, ez du galdetzen zein arrai, kristo eta demonioko erantzukizuna izan duten benetako aberats eta famatuek 2008tik honako ziskoan.

Ez da, dena den, pentsamendu ildo berri-berria ere, Jacques Rancièrek duela zazpi urte eskribitutako liburu hau leitu ondoren konturatu naizenez. Kendu gehiegizko luxuak eta jarri gehiegi erabakitze gaitasuna, utzi gainontzeko argumentazio guztia bere horretan: hara hor beste krisi bat, Mendebaldearen baloreek bizi dutena esplikatze zenbaitek bilatu duten formula, dagokiguna baino gehiago erabaki omen dugula eta horrek berekoi eta indibidualista bihurtu ei gaituela, kontsumoan besterik ez pentsatzeraino.

Intelektual eta agintari batzuek demokrazia gehiegi-keria gisa ulertzen dutela dio Rancièrek saiakera labur eta zorrotz honetan; herriaren boterea deserosoa eta

SAIAKERA

La haine de la démocratie.
J. Rancière. La Fabrique, 2005.

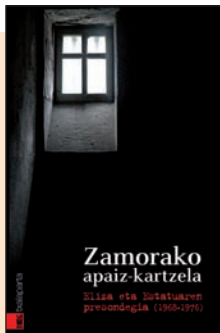

are, eskandalagarria gertatzen zaiela gaur egungo demokraziaren kritikariei.

Ikuspegi horiei aurre egin nahi die Aljerian jaioetako filosofo frantsesak eta horretarako, demokraziaren definizio baterako kakoak ematen ditu, politika, errepublika eta ordezkaritza bezalako kontzeptuekin lotuz eta kapitalismo monolitikoaren postulatuekin batera, ikuspegi marxista klasikoaren hainbat ideia ere auzitan jarriz, kontingentziaren mesedetan. “Demokrazia da, beste ezeren gainetik, politikaren kondizio paradoxiko hori, zilegitasun orok azken zilegitasunaren faltarekin topo egiten duen puntua” dio, liburuko pasarte batean.

Berritzaile eta subertsibo izaten jarraitzen du demokraziaren ideiak Rancièren azalpenak irakurri ostean. Ez da batere liburu txarra, geroz era erabaki gutxiago har ditzakegun garai hauetarako.

Gorka Bereziartua

Zamorako apaiz-kartzela.
Hainbaten artean.
Txalaparta, 2011.

SAIAKERA

Iraultza sakristian

1960KO HAMARKADAN Francoren errejimenak joko kanpo harrapatu zuten seminario eta apaiz gazteek. Hiruzpalau urtetan apaiztegiak irauli zituzten, itxialdiak egin, errepresioa salatu, manifestuak kale-ratu, ETArekin kolaboratu... Euskal Herri osoan gertatzen ari zen aldaketarekin bat egin zuten apaiz ugari, eta horietako askok Zamorako kartzelan amaitu zuten.

Liburu honetan testuinguru hori guztia ederki asko azaltzen zaigu. Zamorako kartzelan egondako hamaika pertsonaren

testigantzek utzitako zapo bibentziala dute orriok, lurpean egindako egiazko tunelen eta ihesaldi saiakeren suspensea, lapiko itogarri baten leherketaren bolbora usaina... Liburuak mugak gainditu ditu, eta kartzela hartan izan ziren Espainiako Estatuko beste herrialdeetako askok ere estimatu dute halako bilduma.

Gertakizun haiek bertatik bertara bizi izan zituzten 25 lagunek egina da liburua –tartean Juan Mari Arregi ARGIAko kolaboratzailea–, eta Angel Zelaietak eta Edorta Jimenezek koordinatu dute.

Urko Apaolaza

tradebi

EB Traducciones Itzulpenak, S. L.

www.tradebi.com

Jean Baptiste Baigorri: ingelesez jaio den euskal abenturazalea

URTEA galdera honekin zabaldu zuen Hitzen Uberan blogak: Komikia, loraldi baten atarian? Jaki-na da komikia ez dagoela batere sustraituta Euskal Herrian (batez ere Hego-aldean) eta oso album gutxi argitaratzen dela. Ez da harritzekoa, beraz, iaz zortzi liburu kaleratu izana loralditzat hartzea. Eta panorama eskas honen erdian, aurkeztu nahi dizuedana bezalako “lore” bat aurkitzea, basamortuan oasi bat topatzea bezalakoa da.

Duela gutxi Londrese-ra egindako bidaia batean, Design Museo-ra (Diseni-uaeren museoa) sartu nintzen. Bertako liburu-dendako aleei begirada-txoa botatzen ari nintzela, komiki sorta bat ikusi eta bat-batean sekulako ezus-tekoa berauetako baten izenburua irakurtzean: *Jean Baptiste Baigorri 1: Cramond Island*. Izenari erreparatuta, egilea euskalduna zen, dudarik gabe: Irkus M. Zeberio. Komikia ingelesez, baina tartean euskarazko esaldi eta erreferentzie-kin! “Euskal egile ezezagun baten komikia ingelesez eta horrelako leku berezi batean! Ez da hasiera txarra!” nire artean. Hurrengo egu-netan, beste liburutenda batzuetan ere ikusi nuen komikia. Ikusten zen ondo banatuta zegoela.

Interneti esker jakin dut egilea donostiarra dela eta duela 9 urte joan zela Bartzelonara. Hain zuzen ere, bertako Euskal Etxean aurkeztu zuen komikia maiatzean. Bere webgunean, orden berriaren aldeko ilustratzaile eta komikilaritzat definitzen du bere burua, ez dela narrasti humanoidea erantsiz. Eta goiburutzat duen *Jaun gabe eta legerik ez* leloak, bat egiten du Baigorri protagonistaren pentsaera paramar-xista libertarioarekin.

KOMIKIA

Jean Baptiste Baigorri 1: Cramond Island.
Irkus M. Zeberio.
Nobrow, 2012.

Komikiaren estiloa ere libertarioa da. Neurri batean, Estatu Batuetako underground estiloa, *El Vibora* bezalako komikiak edo TMEOren inguruko egile batzuk ekarri dizkit gogora. Kolore lauak darabiltza. Txuri beltzari kolore bakarra –gorria edo horia– eranstendio orri askotan, beste orri edo binetetan kolore horiek edota berdea konbinatzen dituelarik.

Nobrow argitaletxearen orrian irakur dezakegunez, Baigorri, poeta, askatasunaren aldeko borrokalaria eta superheroi existentzialista da.

Ama hilzorian duela jakitean, sasiesklabutzan lan egiten duen sandwich lantegitik ihes egiten du. Orduan, berarekin erdi maiteminduta dagoen ugazaba haragi-jario gizenegiak, bere morroi zatar beldurgarriak bidaliko ditu bere bila. Tartean Karl Marxen berrargiztatze bat ere ezagutuko dugu.

Bere abentura epiko eta zentzugabe honetan, talde antikapitalista batean sartuko da, iraultza pizteko asmotan eta helburu nagusi batekin: Eskoziako kutxazain automatikoak, masak ekintzara bultzatuko dituzten era honetako olerkiz betetzea: buru bat koroatua izan daitekeeno, moztu ahal izango zaizkie buruak koroei. Liburuan ez da aipatzen, baina apustu egingo nuke Baigorriek Lucio Urtubiari buruzko filma eta liburuak irakurri dituela!

Komikian ugariak dira ikur anarkistak. Bakuninen izena ere ikusiko dugu paretetan margo-tuta eta txalupa batek, Marc Legasse eta Jakue Pascualen liburu mitikoaren izena darama: Anarkerria.

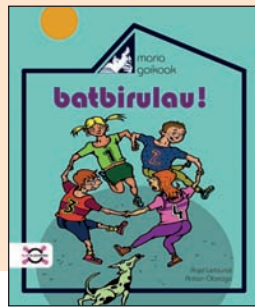
Istorioan erreferentzia geografiko gehiegirik ez badago ere, Cramond Island Eskoziako kokatzen da. “Free Scotland” irakurriko dugu paretan batean eta Ingalaterrako erregina burua moztuta ageri da Bank of Scotland-eko billeteetan. Han-hemenka, Euskal Herriari buruzko erreferentziak ere ageri dira: Baigorri eta Etchegaray protagonisten deiturak, Nafarroako kateak –erdian A anarkista dutela–, edo euskarazko bi esaldi: “Zelako krisi, halako bizi” etxe baten atarian irakurriko dugu eta Baigorriren amak hilzorian “Bihotza banoa. Amaia da hasiera” esango du.

Zoro kuadrilla zoragarri honen abenturen jarraipenaren zain gertutuko gara, euskarara ere itzuliko duten esperantzaz.

Kike Amouarriz

HAUR LITERATURA

batbirulau!
Anjel Lertxundi,
Antton Olariaga.
Galtzagorri elkarteak,
Alberdania, Erein, Igela,
2011.

Siestak festa

IZEBAK festa bat dira. Eskaintzen dizkizuten ordu horietan esprimitzen dute jolaserako gogoak, zerbait diferentea egiteko indarra, iloben erreakzioak tentatzeko pikardia... *Batbirulau!* izan liteke izeba rockeroen albuma, orri bakoitzean sorpresa bat zabaltzen duena, dena hitz-jolas, dena irudimentsu... Umeek eskutik kentzen dizuten horietako bat, “hurrengoa nik aukeratuko dut” tirabiran jartzen dituen horietakoa. Orriz orriko eta lerroz lerroko irakurketa militarra puskatzen duena, orri eta lerro denak hankaz gora ditu eta. Dela liburuiko izeba-ilobak sutondo giroan daudenean, dela kanpinera joaten direnean, dela mapa mundira murgiltzean, dela mozorroekin trabestitzean, jolaserako bide ematen digu etengabe liburuak: kantu bat kantatzeko, esatera zaharrak bertsionatzen aritzeko, antzerkia egiteko, marrazteko...

Liburua bazkalosteko orduak festa bihurtzeko probokazioa da. Umeekin ordu pare hori zukutzeko gogoak sortzen duena, zerbait diferentea egiteko poza pizten duena, haurren erreakzioak tentatzeko pikardia ematen diguna. Horrelakoak zenbat aurkituko dituzu, batbirulau?!

1984-1986koa zen jatorrizko edizioa (Erein), Galtzagorri Elkartek Klis-Klasikoak bilduman berreskuratu duena.

Mila esker, Lertxundi eta Olariaga, haurrekin literaturaz litxarrerian aritzeko eskaini diguzuen goxoki honengatik.

Estitxu Eizagirre

Egarri egunak Martutenen

GARAI BATEAN, bizikletak ziren udako. Orain, liburuak. Idazten dutenak irakurtzen dutenak baino gehiago diren garaian, desagertzeko zorian dagoen espezie horretakoa zaitugu. Bejondeizula. Honezkerro bada-kizu zein plazer den bidea, urre bila abiatzea. Poza eta ilusioa daramatzazu aldean. Zoaz, bada, honako edo harako denda edo liburutegira. Hartu eskuan halako eta halako liburua, irakurri kontrazalak, kontuz eta kasu emanez irakurri ere, eta abiatu irakurketa espedizioan. Norberak aukeratutako liburua duzu biderik ederrena. Aurkikuntza-zen poza! Dena dela, gainerako arloetan ez ezik liburutetan ere zalantza orokorrak bizi zaituen zozoetakoa bazara, noragabe bizi bazara, tori mapa: Koldo Izagirreren *Egarri egunak portualdean*, artelan hutsa, irakur ezazu Gernikan dituzun Carmelo Ortiz de Elgearen margolanak gozatzen dituzun jarreraren. Eta tori mapa, bis. *Martutene*, Ramon Saizarbitoria. Horra literatura-zen bi arkitekto. Esan beharra ote zegoen?

Miel A. Elustondo

Zer da maitasuna?

URTEAK igaro ditu Mari Luz Esteban antropologo eta feminista basauriarrak maitasuna aztertzen. Azken mendeetan mendebaldeko gizartean gaina hartu duen “maitasun pentsamenduaz” idatzi nahi zuen liburua; teoria, sinbolo eta ildo multzoa kritikatzeko. Maitasuna eraiki eta bizitzeko modu horrek, genero, klase eta etnia harreman desorekatuak eragiten ditu. Desioa, nortasuna eta subjektua bera ulertzeko modu zehatz eta heterosexuala azpimarratzen du. Lehen zatian teoria daukazue, eta bigarrenan, hamabi emakume feministari eta bi gizoni egindako elkarrizketak; maitasunaz haien hausnarketak eta bizipenak. Baita kontraesanak ere.

Onintza Inureta Azkune

NOBELA

Egarri egunak portualdean.
Koldo Izagirre.
Susa, 2012.

SAIAKERA

Crítica del pensamiento amoroso.
Mari Luz Esteban.
Edicions Bellaterra, 2011.

Komunako gogoetak

POLIZIAK deuseztatu zuen komuna autogestionatu batean, Frantziako Estatuko Tarnac herrixkan, idatzi zen liburu hau, irudipenezko kolektibo baten izenean sinatuta. 2005ean Paris inguruko auzune marjinatuetan pizturiko oldarraldia oinarri, azken bi mendeetan kapitalismoak moldatutako gizarte honi errotiko kritika egi-

ten dio. “Gizartearen hitzekin deskribatzen diren arazoez konponbiderik ez dutelako” etsipenezko amorru ekintzailez idatzitakoa da ezker eta eskuinaren dikotomia tradizional antzutik haragoko eztabaida pizteko aldarri hau.

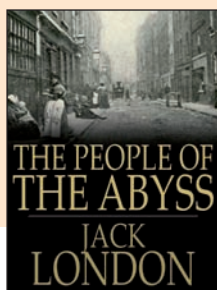
Axier Lopez

Heldu den matxinada.
Batzorde ikusezina.
Itzultzaileak: Oier Gonzalez,
Zigor Garro. Txalaparta, 2011.

SAIAKERA

The people of the abyss.
Jack London.
1903.

Beste inperio hori

KAZETARITZAREN maisulanetako hau euskaraz ez, baina irakurleak inguruko erdaretara itzulita erraz aurkituko du. Britaniar Inperioaren urrezko garaietan,

1902. urtean, progressoarene izenean munduko bazterrak nahastuz era neurrigabea zen ari zenean amaitu zuen Jack London kazetari estatubatuarak Londres eredugarrian. Lehen egunetan ikusitakoak eraginda, metropoliaren aurpegi iluna munduari erakustea erabaki zuen.

Zazpi aste egin zituen hiriburuko auzorik txiroenean langabezian zegoen marinelaren paperean. Lehen pertsonan, estilo azkarrean eta aho bizarrik gabe kritika latza eta analisi politikoak tartekatzen ditu autoreak. Giza miseriari duintasunez egindako argazkia eskaintzen du Londonek, injustizia sozial erraldoiaren lekuko eginez irakurlea. Inongo zalatzarik gabe kazetaritzaren lanbideari zentzua ematen dion lan horietako bat.

Lander Arbelaitz

Baztertutako haurrak, eta amak

SASIKUMEAK, tornuko umeak, abandonuak, expositoak... 1903tik 1980ra Zizurkilgo Fraisoro etxean bazterrean utzitako milaka haur hartu zituzten, eta Eva García bi urte-tan bildutako datuen bidez azaltzen du Fraisororen sorrera eta bilakaera. Baina protagonisten ahotsa ere erabili du, Fraisoron lanean aritutakoen eta haurren idatziak eta testigantzak jasota, baita amenak ere. Egileak, azalean, amak aurretik jarri ditu, eta, mamian, hurrekin batera (eta maiz haurra izan aurretik) Fraisoron amak ere hartzen zituztela azaldu du, gizarteak haurrak eta amak baztertzen zituela. Hala, Fraisoro etxean ezkutatu eta isildu nahi zen errealtate gordin deserosoa argitara eman du.

SAIAKERA

Fraisoroko amak.
Fraisoroko haurrak.
Eva García Magriñá.
Larramendi Kultur Bazkuna, 2011.

Nagore Irazusta Barrena

Errealitatearen peskizan

HIGGSEN BOSIOIA aurkitu izanak –behin betiko baieztapenaren faltan– kapitulu bat itxi du mekanika kuantikoaren historian. Manjit Kumar filosofo eta fisikariak idatzitako *Quantum*-ek historia horren hasieraren berri ematen du. Joan den mendeko lehen

herenean gertatutako zientzia-iraultza deskribatzeko, protagonisten biografiak erabili ditu Kumarrek hari gisa. Hala, egin zuten lana ez ezik, hobeto ezagutuko ditugu Einstein, Bohr, Planck eta beste askoren nortasunak. Azalak salatzen duenez, Albert Einstein eta Niels Bohren arteko eztabaidaz luze jardun du egileak liburuan; ez da ahaztu behar Einsteinek ez zituela inoiz onartu mekanika kuantikoaren hainbat alderdi, haren garapenetako funtsezko lana egin bazuen ere. Ez da liburu samurra, baina bai oso interesgarria. Eta oso egokia zientzialari handi haiek ere pertsonak zirela gogorazteko, beren ahuldade eta guzti.

DIBULGAZIOA

Quantum.
Manjit Kumar.
Elhuyar, 2011.

Unai Brea